

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
Departament Dialogu i Partnerstwa Społecznego

BIAŁA KSIĘGA

**w sprawie zawodu psychologa i samorządu zawodowego psychologów
opracowana na etapie przedlegislacyjnym na podstawie konsultacji
z zainteresowanymi środowiskami**

Warszawa, styczeń 2014 r.

Spis treści

I.	WPROWADZENIE	3
1.	Potrzeba ustawowej regulacji zawodu psychologa i powołania samorządu zawodowego psychologów.....	3
2.	Aktualny stan prawny.....	3
II.	SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH.....	9
1.	Organizacja konsultacji społecznych	9
1.1.	Cel i przebieg konsultacji społecznych.	12
1.2.	Analiza wyników konsultacji społecznych – pytania zamknięte	12
1.3.	Analiza wyników konsultacji społecznych – pytania otwarte.....	15
2.	Wyniki	18
III.	KIERUNKI I ZAKRES PROWADZENIA PRAC LEGISLACYJNYCH.....	22
1.	Podmioty, na które oddziaływać będzie projektowana ustawa.....	22
2.	Zakres projektowanej ustawy	22
3.	Założenia ogólne	23
4.	Przewidywane skutki finansowe uchwalenia projektowanej ustawy i źródła ich pokrycia.....	26

I. WPROWADZENIE

1. Potrzeba ustawowej regulacji zawodu psychologa i powołania samorządu zawodowego psychologów

Mimo, iż w systemie prawa nie ma definicji „zawodu zaufania publicznego”, to w doktrynie prawa oraz w opinii społecznej za taki zawód uznaje się ten, który jest istotny dla ogółu społeczeństwa i charakteryzuje się:

- 1) szczególną więzią zaufania między klientem, a osobą wykonującą dany zawód;
- 2) obowiązkową tajemnicą zawodową;
- 3) nienaganną postawą moralną i etyczną osób wykonujących taki zawód;
- 4) wysokim poziomem jakości świadczonych usług;
- 5) zorganizowaniem się osób wykonujących ten zawód w obowiązkowym samorządzie zawodowym.

O zawodach zaufania publicznego stanowi art. 17 ust. 1 Konstytucji RP wskazując, że w drodze ustawy można tworzyć samorzady zawodowe reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego, których zadaniem jest sprawowanie pieczy nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Biorąc powyższe pod uwagę zawód psychologa należy uznać za zawód zaufania publicznego.

Szerokie spektrum zagadnień, jakimi zajmuje się psycholog, tj. m in. pomoc w rozwiązywaniu problemów w różnego rodzaju dziedzinach życia osobistego, rodzinnego, społecznego, biznesowego itd., czego odzwierciedleniem jest zatrudnianie psychologów w instytucjach publicznych i prywatnych (np. służbie zdrowia, oświacie, sądownictwie, więziennictwie) wskazuje, że zawód psychologa powinny wykonywać osoby o odpowiednich kwalifikacjach i postawie etycznej. Artykuł 65 ust. 1 Konstytucji wprowadza zasadę wolności wykonywania zawodu. Od tej generalnej zasady mogą istnieć wyjątki, ale tylko przewidziane w ustawie. Niezbędne jest zatem ustawowe uregulowanie zasad wykonywania tego zawodu.

2. Aktualny stan prawny

Zawód psychologa jest regulowany ustawą z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz. U. Nr 73, poz. 763, z późn. zm.). Jednakże ustawa pomimo upływu 8 lat od dnia jej wejścia w życie i 13 lat od uchwalenia nie

funkcjonuje w praktyce. Powodem tego stanu rzeczy są liczne wady prawne i legislacyjne uniemożliwiające jej stosowanie.

Ustawa o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów stanowi realizację poselskiej inicjatywy ustawodawczej. Projekt ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów został złożony do łaski marszałkowskiej w dniu 8 lipca 1999 r. (druk nr 1302). Pierwotny termin wejścia w życie ustawy został przewidziany na dzień 1 stycznia 2002 r., z wyjątkiem art. 62 ust. 1, który miał wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia. Jednakże w dniu 21 grudnia 2001 r. została uchwalona, z inicjatywy rządu, ustawa o zmianie ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów oraz ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. Nr 154, poz. 1798), która przesunęła termin wejścia w życie ustawy na dzień 1 stycznia 2006 r. W uzasadnieniu do tej ustawy wskazano na wątpliwości dotyczące jednoznacznego rozstrzygnięcia, że zawód psychologa jest zawodem zaufania publicznego oraz niezasadność powtórnego licencjonowania zawodu przez samorząd zawodowy z uwagi na fakt, że uczelnie wyższe kształcące na kierunku psychologia, wydają absolwentom dyplomy "zawodowe" magistra psychologii. W związku z powyższym Rada Ministrów zaproponowała przesunięcie w czasie wejścia w życie ustawy, tak aby w okresie *vacatio legis* nastąpiło konstytucyjne zdefiniowanie zawodów zaufania publicznego. W tym czasie miały również zostać przygotowane kompleksowe zmiany usuwające mankamenty ustawy.

Próby nowelizacji ustawy w latach 2003-2005 zakończyły się niepowodzeniem. Przez dwa lata aż do końca kadencji Sejmu, trwały nad nią prace w komisjach sejmowych. W tym stanie rzeczy ustawa weszła w życie 1 stycznia 2006 r. W latach 2006-2007 podjęto próbę uchylecia ustawy i przygotowania nowej regulacji zawodu psychologa, nie przewidującej utworzenia samorządu zawodowego psychologów. Prace nad tym projektem zakończyły się na etapie jego przekazania do Sejmu z powodu skrócenia jego kadencji. Kolejne próby uchylecia wadliwej regulacji były podejmowane w latach 2009-2010.

Wadliwość ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów przejawia się między innymi w niezgodności z prawem Unii Europejskiej. Mimo obowiązku nałożonego na nasze państwo przez dyrektywę 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (Dz. Urz. UE L 255 z 30.09.2005, str. 22, z późn. zm.)¹, przepisy ww. ustawy nie przewidują

¹ Dnia 28 listopada 2013 r. została opublikowana dyrektywa nr 2013/55/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 listopada 2013 r. (Dz. Urz. UE L 354/132 z 28 listopada 2013, str. 132) zmieniająca dyrektywę

możliwości odbycia stażu adaptacyjnego lub przeprowadzenia testu umiejętności w ramach procedury uznawania kwalifikacji zawodowych uzyskanych w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Tymczasem, w świetle dyrektywy, w przypadku znacznych rozbieżności w programach kształcenia i szkolenia zawodowego, bądź w okresie trwania kształcenia obywatela innego państwa członkowskiego zamierzającego wykonywać zawód psychologa w Polsce, właściwy organ powinien uzależnić decyzję o uznaniu kwalifikacji od odbycia stażu adaptacyjnego albo przystąpienia do testu umiejętności. Niestety obecny stan prawny nie gwarantuje obywatelom innych państw członkowskich skutecznego domagania się uznania prawa do wykonywania zawodu psychologa na terenie Polski. Obecnie ustawa zakłada wyłącznie możliwość uznania dyplomu magistra psychologii na podstawie umowy międzynarodowej lub po przeprowadzeniu jego nostryfikacji.

Ponadto ustawa o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów jest sprzeczna z dyrektywą 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącą usług na rynku wewnętrznym (Dz. Urz. UE L 376 z 27.12.2006, str. 36). Zgodnie z brzmieniem art. 18 ust. 2 ww. ustawy, prywatna praktyka psychologiczna może być wykonywana jako indywidualna działalność gospodarcza albo w formie spółki partnerskiej, po uzyskaniu zezwolenia właściwego marszałka województwa. Ograniczenie przez ustawę form prowadzenia prywatnej praktyki psychologicznej jedynie do indywidualnej działalności gospodarczej oraz spółki partnerskiej może budzić wątpliwości co do zgodności z art. 15 ust. 2 pkt b dyrektywy 2006/123/WE. Stosownie do przepisów tej dyrektywy, wymóg przyjęcia przez usługodawcę określonej formy prawnej musi być uzasadniony nadrzędnym interesem publicznym, musi być odpowiedni dla zapewnienia osiągnięcia wyznaczonego celu i nie może wykraczać poza to, co jest niezbędne do osiągnięcia tego celu. Biorąc powyższe pod uwagę, ograniczenie form prowadzenia prywatnej praktyki psychologicznej, może być uznane za nieproporcjonalne w stosunku do zamierzonego celu.

W sprzeczności z dyrektywą 2006/123/WE - ze względu na ich nieostry i uznaniowy charakter - pozostają także przyjęte w ustawie kryteria wydawania zezwoleń. Zgodnie bowiem z art. 18 ust. 3 ustawy marszałek województwa wydaje zezwolenia na prowadzenie prywatnej praktyki psychologicznej po uwzględnieniu warunków określonych

2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych i rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 w sprawie współpracy administracyjnej za pośrednictwem systemu wymiany informacji na rynku wewnętrznym („rozporządzenie w sprawie IMI”), która również przewiduje odpowiednie regulacje dotyczące stażu adaptacyjnego i testu umiejętności a ponadto wprowadza Europejską Legitymację Zawodową stanowiącą potwierdzenie uznania kwalifikacji. Dyrektywa przewiduje dwuletni termin na transpozycję – w praktyce więc nowe regulacje powinny być stosowane od początku 2016 r.

przez Komisję Ekspertów, zapewniających właściwy poziom świadczenia usług psychologicznych w ramach prywatnych praktyk psychologicznych. Z kolei w myśl art. 17 ust. 4 minister właściwy do spraw edukacji wydaje zezwolenia na prowadzenie kształcenia podyplomowego, uwzględniając standardy określone przez Krajową Radę Psychologów w porozumieniu z Komisją Ekspertów.

Niezależnie od powyższego ustawa zawiera przepisy wadliwe zarówno pod względem merytorycznym, jak i legislacyjnym. Tytułem przykładu można wskazać m.in. błędnie skonstruowaną definicję usług psychologicznych, którego konsekwencją jest wadliwość przepisu karnego z art. 61, ponieważ nie wskazuje on *explicite* działań podlegających sankcji karnej. Błędnie bowiem został ustanowiony otwarty katalog usług psychologicznych (wyraz: „w szczególności”) przy jednoczesnym braku definicji tych usług (art. 4 przedmiotowej ustawy). Konsekwencją jest to, że nie można ocenić, jakie działanie jest usługą psychologiczną. Jest to niezgodne nie tylko z interesem klientów, ale także z zasadami techniki legislacyjnej, zgodnie z którymi ustawa powinna wyczerpująco regulować daną dziedzinę spraw, nie pozostawiając poza zakresem swego unormowania istotnych fragmentów tej dziedziny, a przepisy ustawy redaguje się tak, aby dokładnie i w sposób zrozumiały dla adresatów zawartych w nich norm wyrażały intencje prawodawcy (§ 2 i § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej, Dz. U. z 2002 r. Nr 100, poz. 908).

Z otwartym katalogiem usług psychologicznych i brakiem ich zdefiniowania wiąże się niewykonalność przepisu karnego (art. 61). Zgodnie z nim osoba, która świadczy usługi psychologiczne, nie mając prawa wykonywania zawodu psychologa podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny. Wspomniane braki powodują, że ten przepis jest praktycznie niewykonalny, ponieważ nikt nie może podlegać odpowiedzialności karnej gdy nie jest precyzyjnie wskazany czyn podlegający penalizacji. Bez zdefiniowania usług psychologicznych nie można określić zakresu czynności wykonywanych przez psychologa. Nie jest bowiem jasne, czy świadczona przez niego usługa jest usługą psychologiczną.

Dodatkowo poważne wątpliwości budzi konstrukcja art. 6 ustawy odnoszącego się do nadzoru sprawowanego przez ministra właściwego do spraw pracy nad wykonywaniem ustawy. Przepis ten nie określa formy nadzoru, uprawnień nadzorczych, środków prawnych służących ich realizacji, naruszając tym samym art. 7 Konstytucji RP, który obliguje organy państwa do działania na podstawie i w granicach prawa. Podobnie – w sposób ogólnikowy i nieprecyzyjny - skonstruowano delegację upoważniającą do wydania rozporządzenia

w sprawie podyplomowego stażu zawodowego psychologa (art. 8 ust. 9 ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów). Zgodnie z art. 92 Konstytucji RP nałożony został na ustawodawcę obowiązek precyzyjnego i szczegółowego formułowania zakresu delegacji. Upoważnienie powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące treści aktu. Wyżej wymienione przykłady są przejawem wadliwości przedmiotowej regulacji skonstruowanej niezgodnie z zasadami techniki prawodawczej.

Ustawa nie wskazuje również na czym polega ograniczone prawo wykonywania zawodu psychologa, kto jest uprawniony do opracowania programu specjalizacji. Nie zostały wyraźnie określone kompetencje poszczególnych organów samorządu zawodowego psychologów.

Wskazane wyżej nieprawidłowości stworzyły stan niepewności prawa zarówno dla samych psychologów, dla korzystających z ich usług klientów a także dla organów administracji publicznej, które nie mogą wykonywać swoich ustawowych obowiązków. Obecnie pomimo obowiązywania ustawy nie jest możliwe uzyskanie prawa wykonywania zawodu psychologa, które stosownie do art. 7 ustawy, powstaje z chwilą dokonania wpisu na listę psychologów regionalnej izby psychologów, z uwagi na niepowołanie organów samorządu zawodowego psychologów.

Wobec powyższego, w dniu 9 marca 2012 r. Zespół ds. Programowania Prac Rządu zdecydował o włączeniu do Wykazu Prac Rządu projektu ustawy uchylającej dotychczasową ustawę o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów, która z powodu wad prawnych nie spełnia założonych w niej celów. Projekt ustawy o uchyleniu ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów oraz o zmianie niektórych innych ustaw został skierowany we wrześniu 2012 r. do konsultacji międzyresortowych i społecznych. Na skutek zgłoszonych uwag, a także odpowiadając na oczekiwania środowiska psychologów, w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (dalej MPiPS) podjęta została decyzja, że procedowanie nad przedmiotowym projektem będzie prowadzone jednocześnie z pracami nad nową regulacją tego zawodu.

Z uwagi na konieczność dokonania w ustawie licznych zmian, jej nowelizacja nie jest możliwa. Zgodnie bowiem z § 84 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie zasad techniki, jeżeli zmiany wprowadzane w ustawie miałyby być liczne albo miałyby naruszać konstrukcję lub spójność ustawy, opracowuje się projekt nowej ustawy.

Wobec powyższego został przygotowany test regulacyjny do projektu nowej ustawy regulującej zawód psychologa. Pismem z dnia 12 kwietnia 2013 r. test regulacyjny został przedłożony przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej Zespołowi ds. Programowania Prac Rządu celem wpisania do Wykazu Prac Legislacyjnych. W dniu 22 maja 2013 r., Zespół odroczył decyzję do czasu przedstawienia przez MPiPS Białej Księgi do projektu ustawy, opracowanej na etapie przedlegislacyjnym na podstawie konsultacji z zainteresowanymi środowiskami. Przygotowanie Białej Księgi ułatwi opracowanie na późniejszym etapie projektu ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów zgodnie z oczekiwaniami środowiska psychologów.

Konsultacje społeczne przyczyniają się do budowania społeczeństwa obywatelskiego poprzez umożliwienie jego członkom włączenia się w życie polityczno – gospodarcze kraju, dając im prawo wyrażania opinii między innymi w kwestii planowanych prac rządu. Pozwalają one na uzyskanie informacji od podmiotów, których projektowane rozwiązanie dotyczy, co znacznie poszerza pogląd na daną sprawę. Ich głównym celem jest wypracowane aktów prawnych w sposób przemyślany poprzez ustalenie treści drogą dialogu społecznego. Pozwala to na przyjęcie aktu normatywnego w jak najszerszym porozumieniu i konsensusie.

Wobec powyższego w terminie od 31 października do 31 grudnia 2013 r. zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, których celem było wypowiedzenie się zainteresowanych podmiotów na temat potrzeby regulacji wykonywania zawodu psychologa i powołania samorządu zawodowego. Na podstawie ich wyników opracowany został niniejszy dokument.

II. SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

1. Organizacja konsultacji społecznych

W konsultacjach społecznych brały udział podmioty zainteresowane kwestią regulacji wykonywania zawodu psychologa: psychologowie, studenci psychologii oraz osoby zainteresowane usługami psychologicznymi. Zamiarem MPiPS było, aby konsultacje miały charakter ogólnopolski i zakładały dobrowolność udziału. W związku z tym, podjęta została decyzja o przeprowadzeniu konsultacji za pośrednictwem stron internetowych, zgodnie ze wskazówkami zawartymi w opracowanym przez Ministerstwo Gospodarki dokumencie „Reforma regulacji. Zasady konsultacji przeprowadzanych podczas przygotowywania dokumentów rządowych.”. Realizacja powyższych działań przyczyni się do tworzenia tzw. lepszych regulacji (*better/smart regulation*), dla których kluczową rolę odgrywa stanowisko zainteresowanych podmiotów.

Założono, że z uwagi na konieczność zadania tych samych pytań dużej liczbie respondentów, konsultacje powinny być przeprowadzone z użyciem narzędzia umożliwiającego jak największej liczbie respondentów wypełnienie kwestionariusza zawierającego pytania zamknięte i otwarte. Dzięki temu możliwe było zebranie danych ilościowych, które pomogą przy analizie problemu.

Niektóre pytania kwestionariusza zostały zaproponowane przez Polskie Towarzystwo Psychologiczne w lipcu 2013 r. Następnie, dnia 1 sierpnia 2013 r. rozpoczęte zostały przez MPiPS konsultacje treści pytań, w czasie których przedstawiciele środowiska psychologów oraz osoby zainteresowane mogli zgłaszać uwagi i tym samym wpłynąć na jego konstrukcję. Partnerom, z którymi MPiPS już wcześniej współpracowało w sprawach dotyczących regulacji ustawowej zawodu psychologa, dnia 1 sierpnia 2013 r. została przesłana mailowo informacja o tym, że na stronie Departamentu Dialogu i Partnerstwa Społecznego MPiPS (www.dialog.gov.pl) zamieszczony został projekt kwestionariusza. W piśmie tym zwrócono się z prośbą o zgłaszanie uwag i opinii dotyczących jego treści do następujących podmiotów:

L.p.	Organizacja
1	Polskie Towarzystwo Psychologiczne
2	Polskie Towarzystwo Psychoterapeutów i Trenerów Psychologii Procesu
3	Stowarzyszenie Psychologów Chrześcijańskich

BIAŁA KSIĘGA
w sprawie zawodu psychologa i samorządu zawodowego psychologów

4	Stowarzyszenie Psychologów Sądowych w Polsce
5	Stowarzyszenie Psychologów Transportu w Polsce
6	Polskie Stowarzyszenie Studentów i Absolwentów Psychologii
7	Ogólnokrajowe Zrzeszenie Związków Zawodowych Psychologów
8	Polskie Stowarzyszenie Psychologów i Terapeutów
9	Polska Federacja Psychoterapii
10	Polskie Towarzystwo Terapii Poznawczej i Behawioralnej
11	Polskie Towarzystwo Psychologii Behawioralnej
12	Wielkopolskie Towarzystwo Terapii Systemowej
13	Polskie Towarzystwo Terapeutyczne
14	Polskie Towarzystwo Psychoterapii Uzależnień
15	Stowarzyszenie Ruch Pomocy Psychologicznej „Integracja”
16	Polskie Towarzystwo Psychoterapii Gestalt
17	Instytut Terapii Gestalt
18	Instytut Analizy Grupowej „Rasztów”
19	Polskie Towarzystwo Psychoanalityczne
20	Polskie Towarzystwo Psychoterapii Psychoanalitycznej
21	Polskie Towarzystwo Psychologii Klinicznej
22	Śląskie Stowarzyszenie Psychoterapeutów
23	Stowarzyszenie „Intro”
24	Polskie Stowarzyszenie Psychologii Społecznej
25	Polskie Towarzystwo Neuropsychologiczne
26	Polskie Towarzystwo Badań nad Stresem Traumatycznym
27	Polskie Stowarzyszenie Psychologów Praktyków

Kolejnym etapem było przeprowadzenie konsultacji społecznych dotyczących regulacji wykonywania zawodu psychologa oraz powołania samorządu zawodowego, w których udział był anonimowy. Odpowiednie zabezpieczenia informatyczne (między innymi filtr plików cookies) miały zapewnić jednorazowe wypełnienie kwestionariusza przez każdego z respondentów. Z uwagi na ogólnopolski charakter konsultacji, ważne było, aby informacja o ich prowadzeniu dotarła do możliwie największej liczby potencjalnie zainteresowanych odbiorców. W związku z tym, została ona umieszczona na stronie internetowej MPiPS www.mpips.gov.pl, na stronie Departamentu Dialogu i Partnerstwa Społecznego MPiPS www.dialog.gov.pl oraz na profilu MPiPS na portalu społecznościowym Twitter. Niezależnie od powyższego, dnia 31 października 2013 r. przesłane zostało mailowo powiadomienie o rozpoczęciu konsultacji społecznych do ww. partnerów, z którymi Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej już wcześniej współpracowało w sprawach dotyczących regulacji ustawowej zawodu psychologa oraz do następujących wydziałów psychologii uczelni wyższych:

BIAŁA KSIĘGA
w sprawie zawodu psychologa i samorządu zawodowego psychologów

L.p.	Organizacja
1.	Uniwersytet Warszawski, Wydział Psychologii
2.	Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii
3.	Uniwersytet Gdański, Wydział Psychologii
4.	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Psychologii
5.	Uniwersytet Jagielloński Instytut Psychologii
6.	Uniwersytet Łódzki, Instytut Psychologii
7.	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytut Psychologii
8.	Katolicki Uniwersytet Lubelski, Instytut Psychologii Wydziału Nauk Społecznych
9.	Uniwersytet Opolski, Instytut Psychologii
10.	Uniwersytet Szczeciński
11.	Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Pedagogiki i Psychologii
12.	Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie
13.	Uniwersytet Wrocławski, Instytut Psychologii
14.	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, Instytut Psychologii
15.	Akademia Leona Koźmińskiego, Psychologia w Zarządzaniu
16.	Collegium Civitas
17.	Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfanteo, Instytut Nauk Społecznych
18.	Krakowska Akademia im. A. F. Modrzewskiego, Wydział Psychologii i Nauk Humanistycznych,
19.	Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, SAN Łódź
20.	Społeczna Akademia Nauk w Krakowie, Wydział Nauk Stosowanych
21.	Społeczna Akademia Nauk, Warszawa
22.	Wyższa Szkoła Humanitas, Instytut Psychologii, Sosnowiec
23.	Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, SAN Warszawa
24.	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa

25.	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Wrocław
26.	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Poznań
27.	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Katowice
28.	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Sopot
29.	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
30.	Uczelnia Zawodowa Zagłębia Miedziowego, Psychologia w Zarządzaniu
31.	Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna
32.	Górnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości im. K.Goduli
33.	Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna
34.	Dolnośląska Szkoła Wyższa
35.	Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku
36.	Wydział Zamiejscowy w Cieszynie Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Psychologia w zarządzaniu
37.	Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna, Psychologia w zarządzaniu
38.	Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki, Psychologia w biznesie
39.	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji
40.	Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania
41.	Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej
42.	Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach, Psychologia w zarządzaniu
43.	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy Instytut Psychologii
44.	Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach Wydział Pedagogiki i Psychologii
45.	Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Psychologia w zarządzaniu

1.1. Cel i przebieg konsultacji społecznych.

Celem konsultacji przeprowadzonych w okresie od 31 października do 31 grudnia 2013 r. było umożliwienie wyrażenia opinii zainteresowanych podmiotów na temat potrzeby wprowadzenia regulacji wykonywania zawodu psychologa i powołania samorządu zawodowego, oraz jej zakresu. W celu umożliwienia wypełnienia kwestionariusza jak największej liczbie respondentów, konsultacje trwały dwa miesiące. Konsultacje cieszyły się dużym zainteresowaniem respondentów - kwestionariusz wypełniło łącznie 7257 osób. Zawierał on zarówno pytania otwarte, jak i zamknięte.

1.2. Analiza wyników konsultacji społecznych – pytania zamknięte

Możliwość przedstawienia pytań zamkniętych pozwoliła na uzyskanie standaryzowanych wyników, na podstawie których można wysnuć ogólne wnioski. Przekazane przez respondentów odpowiedzi przedstawiają się następująco:

a) Ankieta dla psychologów

Spośród 3678 psychologów, którzy wzięli udział w konsultacjach społecznych, aż 86% wykonuje swój zawód. W tej grupie 61 % osób świadczy usługi psychologiczne na podstawie umowy o pracę, 10% osób na podstawie umowy cywilnoprawnej, natomiast 19 % osób prowadzi działalność gospodarczą z tego zakresu. Około 9% respondentów łączy wyżej wymienione podstawy zatrudnienia w różnych konfiguracjach. Najwięcej respondentów wykonuje zawód w województwie mazowieckim (24% głosów), pomorskim (12% głosów) oraz małopolskim (11% głosów), natomiast najmniej w województwie opolskim (1% głosów), świętokrzyskim (1% głosów) oraz lubuskim (2% głosów). Z odpowiedzi respondentów wynika, że zawód psychologa jest przez nich wykonywany najczęściej w miastach powyżej 500 000 mieszkańców (42% głosów) oraz do 50 000 mieszkańców (17% głosów). Najwięcej respondentów wykonuje zawód psychologa krócej niż 5 lat (40% głosów) oraz dłużej niż 10 lat (31% głosów).

Spośród wszystkich respondentów, którzy ukończyli magisterskie studia na kierunku psychologia 78% osób opowiedziało się za tym, by zawód psychologa był regulowany ustawowo oraz aby został powołany samorząd zawodowy psychologów. Zgodnie z oczekiwaniami 84% respondentów, samorząd powinien mieć strukturę dwustopniową a kadencja jego organów powinna wynosić trzy lata (38% głosów). Jednocześnie przeważającą liczbą głosów (90% głosów) opowiedziano się za ustaleniem składki członkowskiej, w związku z obowiązkową przynależnością do samorządu zawodowego, na poziomie nie wyższym niż 100 zł miesięcznie. Zdaniem respondentów obowiązek doskonalenia zawodowego powinien być realizowany nie częściej niż raz na kwartał (52% głosów), między innymi poprzez uczestnictwo w konferencjach (24% głosów), seminariach (19% głosów) i studiach podyplomowych (18% głosów), wykładach (15%), publikowanie artykułów naukowych (10%), studia doktoranckie (5%). W pytaniach otwartych, wskazujących inne formy realizowania obowiązku doskonalenia zawodowego najczęściej wymieniano także szkolenia, kursy, warsztaty i superwizje.

Zgodnie z oczekiwaniami 96% respondentów tej grupy, ustawa powinna przewidywać praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu psychologa, trwające nie dłużej niż jeden

rok (57% głosów), odbywające się zarówno w czasie studiów, jak i po ich zakończeniu (65% głosów), które byłyby nieodpłatne (86% głosów). Jednocześnie 71% respondentów deklaruje chęć podjęcia funkcji opiekuna nadzorującego merytorycznie praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu psychologa, godząc się tym samym na ponoszenie z tego tytułu odpowiedzialności za czynności podejmowane przez osoby podlegającej opiece. Zdaniem 88% ankietowanych za pełnienie funkcji opiekun powinien otrzymywać wynagrodzenie.

Interesariusze w sposób pozytywny wypowiedzieli się o swojej gotowości do tego by uczestniczyć jako delegat organów samorządu zawodowego w zjazdach wybierających władze samorządu psychologów (72% głosów) oraz do tego by pełnić funkcję w organach samorządu zawodowego (60% głosów). Jednocześnie wskazali, że ich zdaniem prawo do wykonywania zawodu psychologa powinien nadawać samorząd zawodowy (71% głosów), natomiast skargi na psychologów powinien rozpatrywać samorządowy rzecznik odpowiedzialności zawodowej (85% głosów). W opinii przeważającej części respondentów, nadzór nad samorządem zawodowym psychologów powinno sprawować Ministerstwo Zdrowia (61% głosów).

b) Ankieta dla studentów psychologii

Spśród 2615 studentów psychologii, którzy wzięli udział w konsultacjach społecznych, aż 79% opowiedziało się za tym, by zawód psychologa był regulowany ustawowo oraz aby został powołany samorząd zawodowy psychologów. Zgodnie z oczekiwaniami 78% respondentów, powinien on mieć strukturę dwustopniową a kadencja jego organów powinna wynosić trzy lata (43% głosów). Jednocześnie przeważającą liczbą głosów (84% głosów) opowiedziano się za ustaleniem składki członkowskiej, w związku z obowiązkową przynależnością do samorządu zawodowego, na poziomie nie wyższym niż 100 zł miesięcznie. Zdaniem respondentów obowiązek doskonalenia zawodowego powinien być realizowany nie częściej niż raz na kwartał (51% głosów), głównie poprzez uczestnictwo w konferencjach (24% głosów), seminariach (18% głosów) i studiach podyplomowych (17% głosów), wykładach (16%), publikowanie artykułów naukowych (14%), studia doktoranckie (8%). W pytaniach otwartych, wśród form realizowania obowiązku doskonalenia zawodowego najczęściej wymieniano także szkolenia, kursy, warsztaty i superwizje.

Zgodnie z oczekiwaniami 97% respondentów tej grupy, ustawa powinna przewidywać praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu psychologa, trwające nie dłużej niż jeden rok (50% głosów), odbywające się zarówno w czasie studiów, jak i po ich zakończeniu (61%

głosów). Jednocześnie 51% respondentów deklaruje chęć podjęcia w przyszłości funkcji opiekuna nadzorującego merytorycznie praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu psychologa, godząc się tym samym na ponoszenie z tego tytułu odpowiedzialności za czynności osoby podlegającej opiece. Zdaniem 90% ankietowanych za pełnienie tej funkcji opiekun powinien otrzymywać wynagrodzenie.

Interesariusze w sposób pozytywny wypowiedzieli się o swojej gotowości do tego by uczestniczyć jako delegat organów samorządu zawodowego w zjazdach wybierających władze samorządu psychologów (75% głosów) oraz do tego by pełnić funkcję w organach samorządu zawodowego (67% głosów). Jednocześnie wskazali, że ich zdaniem prawo do wykonywania zawodu psychologa powinien nadawać samorząd zawodowy (75% głosów), natomiast skargi na psychologów powinien rozpatrywać samorządowy rzecznik odpowiedzialności zawodowej (82% głosów). W opinii przeważającej części respondentów, nadzór nad samorządem zawodowym psychologów powinno sprawować Ministerstwo Zdrowia (62% głosów).

c) Ankieta dla osób korzystających z usług psychologicznych

Spośród 964 osób, które wzięły udział w konsultacjach społecznych, 68% respondentów tej grupy korzysta z usług psychologicznych, z czego 32% korzysta więcej niż sześć razy w roku, natomiast 26% korzysta mniej niż trzy razy w roku. Jednocześnie 32% respondentów nie korzystało dotychczas z usług psychologicznych. Niezależnie od powyższego aż 79% wszystkich głosujących w tej grupie opowiedziało się za tym, by zawód psychologa był regulowany ustawowo oraz aby został powołany samorząd zawodowy psychologów. Zgodnie z oczekiwaniami 78% respondentów, prawo do wykonywania zawodu psychologa powinien nadawać samorząd zawodowy psychologów, natomiast zdaniem 72% głosujących skargi na psychologów powinien rozpatrywać samorządowy rzecznik odpowiedzialności zawodowej. W opinii przeważającej części respondentów, nadzór nad samorządem zawodowym psychologów powinno sprawować Ministerstwo Zdrowia (72% głosów).

1.3. Analiza wyników konsultacji społecznych – pytania otwarte

Odpowiedzi na pytania otwarte są bardzo różnorodne, co oznacza ich niską standaryzacją. Każda z nich nie mogła być dłuższa niż 600 znaków. W niniejszym rozdziale zostaną wymienione najczęściej udzielane uzasadnienia do odpowiedzi na pytania wspólne

dla wszystkich trzech ankiet, dotyczące potrzeby regulacji zawodu psychologa oraz powołania samorządu zawodowego psychologów a także uwagi ogólne wskazane przez respondentów w ostatnim pytaniu każdej z nich. Wszystkie odpowiedzi na pytania otwarte znajdują się w zestawieniach wyników ankiet, stanowiących załączniki do niniejszego dokumentu.

Respondenci opowiadający się za tym, by zawód psychologa był regulowany ustawowo oraz aby został powołany samorząd zawodowy psychologów, motywowali to tym, że:

- 1) jest to zawód zaufania publicznego, którego wykonywanie wiąże się z dużą odpowiedzialnością;
- 2) zapewni to dostęp do zawodu osobom kompetentnym, posiadającym odpowiednie wykształcenie i przygotowanie merytoryczne;
- 3) do wykonywania zawodu potrzebne są konkretne, specyficzne umiejętności i wiedza - ich zakres i poziom powinien być jasno określony;
- 4) prawne uregulowanie zawodu psychologa umożliwi wyznaczenie kryteriów i standardów wykonywania zawodu w poszczególnych dziedzinach psychologii, co ułatwi psychologom pracę i podniesie jej jakość;
- 5) regulacje prawne nie pozwolą na posługiwanie się tytułem psychologa przez osoby bez odpowiedniego przygotowania;
- 6) organy samorządu zawodowego będą sprawowały kontrolę nad jakością świadczonych przez psychologów usług oraz ich etyką, min. tajemnicą zawodową;
- 7) wykonywanie zawodu psychologa wymaga systematycznego uzupełniania wiedzy i okresowego sprawdzania kompetencji osób, które zajmują się opiniowaniem lub leczeniem;
- 8) regulacja będzie gwarantować bezpieczeństwo pacjentów i zapobiegać nadużyciom etycznym psychologów;
- 9) orzeczenia psychologa mają wpływ nie tylko na życie i zdrowie poszczególnych osób fizycznych, ale także stanowią dokument urzędowy dla wielu instytucji i organów państwa;
- 10) podniesie status zawodu psychologa oraz zapobiegnie pauperyzacji tej grupy zawodowej;

11) samorząd będzie zapewniał wsparcie merytoryczne, sprawował pieczę nad należyтым wykonywaniem zawodu psychologa i przestrzeganiem kodeksu etycznego, a także reprezentował psychologów wobec organów administracji publicznej oraz reagował na ewentualne skargi ze strony klientów.

Pojawiły się jednak także negatywne komentarze, wskazujące że:

- 1) powstanie samorządu może się wiązać z biurokracją, koniecznością finansowania kosztów jego działania przez psychologów i utrudnieniami w dostępie do zawodu;
- 2) wystarczające byłoby nałożenie obowiązku informowania klientów o uzyskanym wykształceniu i nuncie psychologii, w którym się specjalizuje - pozostałe kwestie związane z wykonywaniem zawodu psychologa ureguje wolny rynek;
- 3) kompetencje psychologa najlepiej weryfikują klienci/pacjenci;
- 4) żadna ustawa nie jest w stanie zagwarantować wykonywania pracy w oparciu o ramy etyczne;
- 5) regulacja służy wyłącznie dobru regulujących poprzez tworzenie zasad certyfikacji i dopuszczenia do zawodu, które stanowią korzyść wyłącznie dla osób nią zarządzających;
- 6) regulacja ograniczy dostęp do wykonywania zawodu psychologa;
- 7) zamiast powoływania samorządu wystarczająca będzie kampania edukująca ludzi czym powinni się kierować przy wyborze psychologa;
- 8) wystarczającym rozwiązaniem byłoby zrzeszenie się psychologów w organizacji, która będzie ręczyła za jego profesjonalizm;
- 9) regulacja zwiększy koszt usług psychologicznych.

Ponadto respondenci wśród najczęściej udzielanych odpowiedzi na ostatnie pytanie w każdej z ankiet zgłaszali następujące uwagi natury ogólnej:

- 1) konieczne jest wypracowanie definicji pojęcia „psycholog” oraz „usług psychologicznych” w porozumieniu z przedstawicielami tego środowiska;
- 2) ustawa dotycząca wykonywania zawodu psychologa powinna uwzględniać podział jego przedstawicieli na różne specjalizacje i nurty terapeutyczne;
- 3) należy rozważyć wprowadzenie obowiązkowej superwizji psychologów, ponieważ obecnie nie można sprawdzić i ocenić, czy ich działalność opiera się na założeniach naukowych zgodnych z obowiązującym stanem wiedzy;

- 4) punktem odniesienia dla tworzonej ustawy dotyczącej zawodu psychologa powinno być uregulowanie zawodu lekarza, łącznie z koniecznością odbywania stażu oraz specjalizacji w konkretnym nurcie terapeutycznym;
- 5) samorząd zawodowy psychologów powinien mieć wpływ na jakość kształcenia na uczelniach oraz szacować zapotrzebowanie na usługi psychologiczne na rynku pracy;
- 6) kształcenie młodych psychologów oraz szkolenie zawodowe powinno być bezpłatne;
- 7) składka w granicach 100 zł miesięcznie jest zbyt wysoka;
- 8) jednolite pięcioletnie studia magisterskie na kierunku psychologia powinny zostać przywrócone;
- 9) program studiów psychologicznych powinien przewidywać więcej praktyk zawodowych.

Niezależnie od powyższego pojawiło się także bardzo dużo uwag wskazujących, że ustawa o zawodzie psychologa nie powinna być tworzona w oderwaniu od ustawy o zawodzie psychoterapeuty. Jednocześnie wiele komentarzy było z tym postulatem sprzecznych, ponieważ sygnalizowały konieczność wyraźnego rozdzielenia pomocy psychologicznej i psychoterapii.

2. Wyniki

Rezultatem podjętych przez MPiPS działań było uzyskanie informacji dotyczących potrzeby regulacji wykonywania zawodu psychologa i powołania samorządu zawodowego psychologów oraz uzyskanie dodatkowych opinii w tej kwestii jeszcze przed przygotowaniem projektu założeń przedmiotowej ustawy. Niniejsze opracowanie umożliwi stworzenie ustawy odpowiadającej oczekiwaniom interesariuszy, która zarazem będzie wyrazem doskonalenia istniejącego otoczenia prawnego.

Wykorzystanie kanałów komunikacji zorientowanych na interesariuszy, opartych na technologiach informatycznych znacząco zwiększyło zaangażowanie zainteresowanych stron w proces stanowienia prawa oraz miało pozytywny wpływ na usprawnienie konsultacji społecznych. Kwestia regulacji wykonywania zawodu psychologa i powołania samorządu zawodowego stała się elementem szerokiej dyskusji społecznej, która miała na celu określenie kierunków i zakresu prowadzenia prac legislacyjnych. Duże zainteresowanie udziałem w konsultacjach społecznych wskazuje na potrzebę rozwijania tej formy dialogu obywatelskiego. Należy zwrócić uwagę, że przeważająca część respondentów opowiedziała się za ustawową regulacją zawodu (łącznie 73% odpowiedzi) oraz za powołaniem samorządu

zawodowego (łącznie 79% odpowiedzi). Wynik ten jest o tyle istotny, że dzielają go wszystkie grupy respondentów: zarówno psychologowie, studenci psychologii jak i osoby korzystające z usług psychologicznych. W związku z tym, konieczne jest prowadzenie prac legislacyjnych nad nową regulacją wykonywania zawodu psychologa i powołaniem samorządu zawodowego, przy uwzględnieniu uwag i sugestii zgłoszonych przez zainteresowane podmioty.

Niemniej jednak, odpowiedzi udzielane na pytania otwarte mogą sugerować, że nie wszystkie osoby odpowiadające na pytania ankiety kierowanej do psychologów zdają sobie sprawę z tego, co tak naprawdę w praktyce oznacza dla każdego z nich powołanie samorządu zawodowego, ponieważ mylą go ze związkami zawodowymi. Niektórzy respondenci nie akceptują rozwiązania prawnego polegającego na wprowadzeniu obowiązkowej przynależności do samorządu zawodowego ani obowiązku uiszczania składek członkowskich przez psychologów. Tymczasem konsekwencją utworzenia samorządu zawodowego jest uzyskanie prawa do wykonywania danego zawodu regulowanego tylko i wyłącznie przez osoby w nim zrzeszone. Wiąże się z tym monopolem pewne obciążenia finansowe, które obligatoryjnie muszą być ponoszone przez członków samorządu.

W Polsce istnieje obecnie wiele organizacji zrzeszających osoby, wykonujące ten sam zawód, np. samorząd lekarzy, aptekarzy, adwokatów, radców prawnych, architektów czy urbanistów itd. Do tego typu organizacji zawodowej należałby również samorząd zawodowy psychologów. Obligatoryjny charakter członkostwa w jakiejś organizacji oznacza, że nie jest to członkostwo zależne od woli osoby, której dotyczy. Dobrowolna przynależność do samorządu zawodowego pozbawiłaby go podstawowych instrumentów służących wypełnianiu jego zadań polegających między innymi na nadzorze nad należyтым wykonywaniem zawodów zaufania publicznego. Kontrola nad osobami nie zrzeszonymi byłaby wówczas niemożliwa.

Organy samorządu zawodowego powinny samofinansować swoją działalność i ponosić koszty przeprowadzenia praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu czy całej dokumentacji wymaganej np. w związku z uznawaniem kwalifikacji. Środki pieniężne na te cele pochodzą w przypadku wszystkich samorządów zawodowych głównie ze składek członkowskich. Nie jest to działalność dotowana co powoduje, że są to organizacje społecznie autonomiczne i niezależne od rządu. Wszelka działalność związana z warunkami wykonywania zawodu psychologa będzie przeprowadzana w ramach struktur własnych przez jej organy.

Niestety, w udzielonych odpowiedziach na niektóre pytania pojawiły się sprzeczności uniemożliwiające ich całkowitą realizację zgodnie z oczekiwaniem większości zainteresowanych podmiotów. Mianowicie zarówno psychologowie jak i studenci psychologii (łącznie 89% odpowiedzi) określili, że skłonni są ponosić składkę członkowską w związku z obowiązkową przynależnością do samorządu zawodowego w wysokości poniżej 100 zł miesięcznie. Jednocześnie wskazali, że psycholog będący opiekunem nadzorującym praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu psychologa powinien za pełnienie tej funkcji otrzymywać wynagrodzenie (łącznie 89% odpowiedzi). Ponadto psychologowie wskazali, że osoby odbywające praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu psychologa nie powinny być obciążane z tego tytułu żadnymi opłatami. Powyższe oczekiwania nie mogą zostać w całości uwzględnione, ponieważ organy samorządu zawodowego będą samofinansowały swoją działalność, tak jak ma to miejsce w przypadku innych zawodów regulowanych. W sytuacji ustalenia wysokości składki członkowskiej na niskim poziomie nie będzie możliwe zorganizowanie nieodpłatnego praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu oraz jednoczesnego finansowania czynności opiekuna. Doprowadzić to bowiem może do tego, że samorząd, który musi ponosić stałe koszty bieżącej działalności swoich struktur, nie będzie miał wystarczających środków na realizację ustawowych obowiązków związanych z organizacją praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu psychologa. Wobec powyższego należy rozważyć przeprowadzenie kampanii informacyjnej, która zobrazuje konsekwencje i obowiązki wynikające z utworzenia samorządu zawodowego.

Innym problemowym zagadnieniem, na które wskazują rozbieżne odpowiedzi respondentów, będzie zapewne kwestia ustalenia definicji „psychologa” a w szczególności zakresu świadczonych przez niego usług z uwagi na konieczność określenia relacji między udzielaniem pomocy psychologicznej a psychoterapią.

Zgodnie z oczekiwaniami respondentów, praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu psychologa powinno się odbywać zarówno w trakcie studiów jak i po ich zakończeniu i powinno trwać jeden rok. Realizacja tego postulatu będzie wymagała współpracy z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego w celu odpowiedniego dostosowania programów studiów wydziałów kształcących na kierunku psychologia między innymi w celu zwiększenia liczby zajęć praktycznych. Sprawy dotyczące programów studiów psychologicznych jako sprawy z zakresu szkolnictwa wyższego zgodnie z art. 26 ustawy

z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437, z późn. zm.) należą bowiem do właściwości Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Ponadto należy nadmienić, że wszystkie trzy grupy respondentów wskazały jednoznacznie, że nadzór nad samorządem zawodowym psychologów powinno sprawować Ministerstwo Zdrowia (łącznie 65% wszystkich odpowiedzi). Należy się zgodzić z tym postulatem z uwagi na medyczny charakter zawodu psychologa. Termin "wykonywanie zawodu medycznego" odnosi się do osób, które fachowo, stale i w celach zarobkowych zajmują się wykonywaniem zajęcia mającego związek z medycyną i które mają odpowiednie kwalifikacje. Przez kwalifikacje należy rozumieć zasób wiedzy i umiejętności wymagane do udzielenia świadczeń zdrowotnych (vide A. Kolosa, Wyjaśnienia, PiZS 2000/7-8/54, podobnie M. Derecz, w komentarzu do art. 17 ustawy o działalności leczniczej, ABC 2012). Potwierdzenie powyższego stanowi fakt, że w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz. U. Nr 251, poz. 1885 ze zm). w dziale 86: "opieka zdrowotna", zaliczono w punkcie 86.90.E działalność w zakresie zdrowia psychicznego świadczoną przez psychologów jako „pozostałą działalność w zakresie opieki zdrowotnej, gdzie indziej niesklasyfikowaną”. W związku z tym, że za zawody medyczne zgodnie z art. 33 ust. 1 pkt 4 ustawy o działach administracji rządowej, odpowiada resort zdrowia, Minister Zdrowia powinien być organem właściwym w zakresie regulacji zawodu psychologa. Jest to uzasadnione tym bardziej, że resort zdrowia jest właściwy w sprawie zawodu psychoterapeuty, którego przedstawiciele sprzeciwiają się temu, by psychoterapia była jedną z czynności zawodowych psychologa. W celu wypracowania rozwiązań prawnych opowiadających oczekiwaniom obydwóch profesji, ich prowadzeniem powinien zajmować się jeden resort. Przeważająca większość respondentów proponowała resort zdrowia jako odpowiedzialny za nadzór nad samorządem zawodowym psychologów.

Przeprowadzone konsultacje są cennym źródłem opinii i propozycji, które określają kierunki i zakres prowadzenia prac legislacyjnych dotyczących regulacji wykonywania zawodu psychologa i powołania samorządu zawodowego. Wszystkie wnioski stanowią jasny sygnał dla konieczności kontynuowania działań z nimi związanych.

III. KIERUNKI I ZAKRES PROWADZENIA PRAC LEGISLACYJNYCH

1. Podmioty, na które oddziaływać będzie projektowana ustawa

Projektowane regulacje ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów obejmą psychologów oraz podmioty korzystające z ich usług.

2. Zakres projektowanej ustawy

Projekt ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów powinien wprowadzać regulację kompleksową dotyczącą jednego zawodu – zawodu psychologa. Powinien on obejmować przepisy odnoszące się do samego zawodu (specyfiki działalności zawodowej) oraz do prawa wykonywania zawodu (wymogów stawianych osobom, które podejmują działalność zawodową), jak również przepisy związane z organizacją samorządu zawodowego i uprawnieniami organów samorządu. Projekt ustawy powinien przeciwdziałać niekorzystnym zjawiskom na rynku pracy, takim jak wykonywanie zawodu psychologa przez osoby bez uprawnień zawodowych i wystarczających kompetencji, otwieraniu przez nie gabinetów psychologicznych, czy udzielaniu pomocy psychologicznej. Taka sytuacja jest szkodliwa przede wszystkim dla osób korzystających z pomocy psychologów. Dlatego też proponuje się wprowadzenie ochrony prawnej tytułu zawodowego „psycholog”.

Przynależność do samorządu zawodowego będzie obowiązkowa. Samorząd zawodowy psychologów będzie w szczególności:

- 1) przyznawał prawo do wykonywania zawodu;
- 2) reprezentował osoby wykonujące zawód zaufania publicznego;
- 3) sprawował pieczę i nadzór oraz zapewniał właściwy poziom wykonywania zawodu;
- 4) ustalał zasady etyki zawodowej i kontrolował jej przestrzeganie m. in. poprzez sądownictwo dyscyplinarne, w celu zapewnienia standardów należytego wykonywania zawodu;
- 5) zarządzał jego majątkiem, pochodzącym z obowiązkowych składek członków samorządu, z działalności gospodarczej lub też z innych źródeł, w szczególności z zapisów, darowizn, dotacji, itp.

W celu zapewnienia właściwego wykonywania nałożonych na samorząd zawodowy psychologów zadań należałoby stworzyć organy tego samorządu zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym. Jego struktura organizacyjna powinna opierać się na administracyjnym podziale kraju. Jednostki organizacyjne, organy samorządu zawodowego i długość kadencji oraz procedura wyboru ich członków będzie określona w ustawie.

Organy samorządu zawodowego będą samofinansowały swoją działalność i ponosiły koszty realizacji nałożonych przez ustawę zadań (między innymi przeprowadzenia praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu czy też uznawania kwalifikacji w zawodzie regulowanym). Środki pieniężne na te cele będą pochodzić głównie z obowiązkowych składek członkowskich.

W celu zapobieżenia niebezpieczeństwu preferowania przez samorząd zawodowy interesu partykularnego kosztem interesu publicznego, mającego stanowić granicę i cel przypisania zadań publicznych tworzonemu ustawowo samorządowi, należy wprowadzić nadzór nad działalnością samorządu pełniony przez właściwy organ administracji publicznej w zakresie i na zasadach, które zostaną określone w ustawie.

3. Założenia ogólne

Zgodnie z oczekiwaniami zainteresowanych podmiotów, zawód psychologa powinien być regulowany ustawowo, natomiast psychologowie powinni być zorganizowani na zasadach samorządu zawodowego o dwustopniowej strukturze. W związku z tym, należy ustalić definicję świadczeń psychologicznych, na których udzielaniu będzie polegało wykonywanie zawodu psychologa oraz rozważenie, czy i na jakich warunkach wykonywanie psychoterapii będzie wchodziło w zakres tego pojęcia. Z informacji napływających do MPiPS wynika bowiem, że środowisko psychoterapeutów zdecydowanie sprzeciwia się dotychczasowemu brzmieniu tej definicji. Konieczne jest także określenie metod i technik psychologicznych a także zasad wykonywania zawodu. Definicje te powinny zostać wypracowane w porozumieniu z przedstawicielami środowiska psychologów i psychoterapeutów.

Prawo wykonywania zawodu psychologa powinno przysługiwać osobie fizycznej spełniającej określone w ustawie warunki. Powinno ono powstawać z chwilą dokonania wpisu na listę psychologów, którą będą tworzyć i prowadzić regionalne rady psychologów właściwe ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o wpis. Terminy podjęcia przez regionalną radę psychologów uchwały oraz procedurę odwoławczą określać

będzie ustawa. Lista psychologów powinna mieć charakter jawny w zakresie danych potwierdzających fakt wpisu na tę listę oraz określających formę wykonywania zawodu.

Procedura wpisu na listę psychologów powinna mieć zastosowanie jedynie w przypadku psychologów wnioskujących o stałe wykonywanie zawodu. Nie powinna natomiast być stosowana do obywateli państw świadczących na obszarze Polski usługi transgraniczne, o których mowa w ustawie z dnia 18 marca 2008 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 63 poz. 394 z późn. zm.). Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 25 tej ustawy świadczenie usług transgranicznych oznacza wykonywanie tymczasowo i okazjonalnie zawodu regulowanego lub działalności w Rzeczypospolitej Polskiej przez obywatela państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, uprawnionego do wykonywania tego zawodu lub tej działalności w państwie członkowskim, w którym ma on swoją siedzibę. Osoby te powinny być zobowiązane do poinformowania o zamiarze świadczenia usług transgranicznych regionalną radę psychologów właściwą ze względu na miejsce zamierzonego wykonywania takich czynności, w drodze pisemnego oświadczenia. Niemniej jednak psycholog świadczący usługi transgraniczne na terytorium RP będzie podlegać przepisom prawnym dotyczącym wykonywania zawodu psychologa i zasadom etyki zawodowej.

Zasady praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu psychologa również powinny zostać wypracowane w porozumieniu z przedstawicielami środowiska psychologów. Zgodnie z oczekiwaniami respondentów powinno ono się odbywać przez jeden rok zarówno w trakcie studiów jak i po ich zakończeniu. Realizacja tego postulatu będzie wymagała współpracy z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego w celu odpowiedniego dostosowania programów studiów wydziałów kształcących na kierunku psychologia. Należy określić także warunki, jakie powinien spełniać psycholog aby pełnić funkcję opiekuna, oraz jego obowiązki i uprawnienia w procesie wdrażania psychologa do zawodu. Ustalenie takiej formy wdrożenia absolwenta psychologii do wykonywania zawodu wynika z tego, iż zgodnie z udzielonymi przez respondentów odpowiedziami na pytania otwarte, przygotowanie teoretyczne zdobywane na studiach psychologicznych jest odpowiednie. Niewystarczająca jest natomiast liczba praktyk zawodowych. Wobec powyższego postulowane zmiany mają na celu ułatwienie młodym psychologom praktycznego wykonywania zadań poprzez wsparcie ze strony doświadczonych kolegów.

Nowa regulacja zawodu psychologa powinna zawierać przepisy normujące sytuację, w której uprawnione organy samorządu zawodowego mogą ze względu na stan zdrowia psychologa orzekać o jego zdolności do wykonywania zawodu lub czasowej bądź trwałej niezdolności psychologa do wykonywania zawodu oraz związanych z tym konsekwencjami. Powinna być przewidziana procedura odwoławcza w tych sprawach. Powyższe regulacje zabezpieczą interesy klientów, stwarzając przy tym podstawę dla fachowej oceny predyspozycji psychologa do wykonywania zawodu.

Konieczne będzie także opracowanie enumeratywnego katalogu przyczyn uprawnających organy samorządu do skreślenia z listy psychologów oraz warunków, jakie należy spełniać aby wystąpić z wnioskiem o ponowny wpis na listę psychologów. Dodatkowo proponuje się wprowadzić obowiązek odbycia przeszkolenia uzupełniającego dla psychologa ubiegającego się o ponowny wpis po skreśleniu z listy psychologów.

Psycholog powinien być obowiązany wykonywać zawód zgodnie z aktualnym stanem wiedzy psychologicznej i należytą starannością, zgodnie z zasadami etyki zawodowej oraz z poszanowaniem intymności i godności osobistej pacjentów/osób/klientów, którym udziela świadczeń psychologicznych. Zasady etyki zawodowej powinny być zawarte w Kodeksie Etyki Zawodowej, uchwalonym przez organy samorządu zawodowego. Przestrzeganie zasad etyki zawodowej będzie podstawowym źródłem budowania zaufania do zawodu psychologa i wyznacznikiem należytej staranności w wykonywaniu zawodu.

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej będzie miał na celu zwiększenie zaufania społecznego do tego zawodu. Psycholog będzie obowiązany do zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu. Wyjątki od tej zasady będą enumeratywnie wymienione w ustawie.

Ponadto psycholog będzie obowiązany do doskonalenia zawodowego. Przewiduje się, że będzie ono mogło odbywać się między innymi w formie studiów podyplomowych, konferencji, seminariów, wykładów, szkoleń, kursów, warsztatów specjalistycznych czy superwizji. Zakres i tryb doskonalenia zawodowego określą organy samorządu zawodowego wskazując kierunek i zakres doskonalenia zawodowego jednolity dla wszystkich psychologów.

Utworzenie skutecznego i obiektywnego systemu odpowiedzialność zawodowej psychologów będzie jednym z podstawowych zadań samorządu zawodowego psychologów. Sprawnie działający system odpowiedzialności zawodowej pozwoli zwiększyć zaufanie społeczne do zawodu psychologa. W związku z tym proponuje się wprowadzenie modelu

odpowiedzialności zawodowej psychologów opartego na dwuinstancyjnym postępowaniu przed organami samorządu zawodowego psychologów. Członkowie samorządu zawodowego psychologów powinni podlegać odpowiedzialności zawodowej za naruszenie obowiązku zawodowego lub czynu sprzecznego z zasadami etyki określonymi w Kodeksie Etyki Zawodowej. Postępowanie powinno być wszczynane z urzędu przez uprawnione organy samorządu zawodowego psychologów lub na wniosek pokrzywdzonego podmiotu. W celu zapewnienia profesjonalnego i niezależnego postępowania dotyczącego odpowiedzialności zawodowej psychologów proponuje się, aby członkowie organów dyscyplinarnych byli w wykonywaniu swoich obowiązków niezawisli i podlegali tylko ustawom. Rodzaje kar określi ustawa.

4. Przewidywane skutki finansowe uchwalenia projektowanej ustawy i źródła ich pokrycia

Projektowane rozwiązania będą skutkowały obciążeniem dla sektora finansów publicznych. W pierwszym roku funkcjonowania samorządu zawodowego Skarb Państwa będzie musiał ponieść koszty zapewnienia prawidłowego powołania organów samorządu zawodowego i wykonywania przez niego obowiązków ustawowych. Biorąc pod uwagę fakt, że wprowadzenie regulacji zawodu psychologa jest ograniczeniem wolności gospodarczej obywateli i mając na uwadze poprzednią nieudaną próbę powołania samorządu zawodowego psychologów oraz związane z tym utrudnienia, należy zabezpieczyć finansowanie kosztów powołania samorządu oraz jego funkcjonowania przez okres co najmniej jednego roku od dnia wejścia w życie ustawy. Po upływie tego terminu samorząd będzie się utrzymywał ze składek członkowskich. W następnych latach z budżetu państwa będą finansowane wynagrodzenia pracowników komórki organizacyjnej administracji publicznej odpowiedzialnej za nadzór nad samorządem zawodowym psychologów.

Zgodnie z wyliczeniami przygotowanymi w 2013 roku na potrzeby testu regulacyjnego, przy założeniu, że ustawa miała wejść w życie w 2014 r. wskazano, że w pierwszym roku funkcjonowania samorządu zawodowego koszty Skarbu Państwa na zapewnienie prawidłowego powołania organów samorządu zawodowego i wykonywanie przez niego obowiązków ustawowych miały wynieść około 5 000 000,00 zł. Zaktualizowane wyliczenia i koszty uchwalenia projektowanej ustawy zostaną oszacowane w ocenie skutków regulacji.